

Iniciatīvas nosaukums: Veselības mācības kā priekšmeta ieviešana pamatskolā un vidusskolā.

Problēmas apraksts:

Latvijā skolēniem trūkst sistemātiskas un padziļinātas izglītības par veselību, kas aptvertu uzturu, mentālo veselību, atkarību profilaksi un pirmās palīdzības pamatus. Pašreizējais mācību priekšmets "Sports un veselība" lielākoties fokusējas tikai uz fiziskajām aktivitātēm, atstājot veselības izglītību otrajā plānā.

Pētījumi liecina, ka Latvijas skolēnu veselības stāvoklis ir kritisks. Pēc 2022./2023. gada datiem, 49% skolēnu norādīja, ka jūt regulāru stresu, un 30% jauniešu atzina, ka viņiem ir problēmas ar miega traucējumiem (Pusaudžu resursu centrs, 2023). Mentālās veselības problēmas arvien biežāk tiek konstatētas skolas vecuma bērniem, un vairāk nekā 20% skolēnu vecāku ziņo par grūtībām atrast pieejamus mentālās veselības pakalpojumus savā reģionā.

Turklāt uztura jomā situācija ir ne mazāk satraucoša. Slimību profilakses un kontroles centra dati no 2022. gada rāda, ka aptuveni 25% Latvijas skolēnu regulāri patērē neveselīgus uzkodas un saldinātus dzērienus, savukārt tikai 35% jauniešu dienā apēd pietiekamu augļu un dārzeņu daudzumu. Tas veicina aptaukošanās risku un hronisku slimību attīstību jau agrā vecumā. Arī pirmās palīdzības sniegšanas prasmju trūkums ir izteikta problēma. Tikai 15% pieaugušo un 10% jauniešu Latvijā zina, kā pareizi rīkoties kritiskās situācijās, kas prasa pirmās palīdzības sniegšanu (SPKC, 2023). Tas norāda uz nepietiekamu izglītošanu un praktisko iemaņu trūkumu veselības drošības jautājumos.

Šī problēma ilgtermiņā negatīvi ietekmē ne tikai skolēnu individuālo labklājības līmeni, bet arī kopējo sabiedrības veselības stāvokli un valsts ekonomiskās izmaksas veselības aprūpei. Veselības mācības neesamība kavē jauniešu iespējas veidot veselīgu un ilgtspējīgu dzīvesveidu, kas savukārt rada izaicinājumus turpmākajās paaudzēs.

<https://lvportals.lv/norises/366860-petijums-pasliktinajusies-pusaudzu-fiziska-un-mentala-veseliba-2024>

<https://www.pusaudzis.lv/p%C4%93t%C4%ABjums>

<https://www.spkc.gov.lv/lv/media/21564/download?attachment>

Tiesību normas, kuras vēlas grozīt:

- Izglītības likuma I nodaļa VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI 10.¹ pants. Tikumiskās, estētiskās, intelektuālās un fiziskās attīstības nodrošināšana izglītības procesā. 1. Apakšpunkts.

(1) Izglītības sistēma nodrošina izglītojamā tikumisko, estētisko, intelektuālo un fizisko attīstību, kas atbilst Latvijas Republikas Satversmē ietvertajām un aizsargātajām vērtībām, īpaši tādām kā dzīvība, cilvēka cieņa, brīvība, ģimene, laulība, darbs, daba, kultūra, latviešu valoda un Latvijas valsts.

- Izglītības likuma II nodaļa IZGLĪTĪBAS ORGANIZĀCIJA 14.pants. Ministru kabineta kompetence izglītībā. 19. Apakšpunkts.

Ministru kabinets:

19) nosaka valsts izglītības standartus, kuros ietverti šo standartu prasībām atbilstoši izglītības programmu paraugi, izņemot profesionālās izglītības programmu paraugus un akadēmiskās izglītības programmu paraugus;

- Izglītības likuma V nodaļa IZGLĪTĪBAS PROGRAMMU VEIDI UN TO ĪSTENOŠANA 36. pants. Izglītības programmu īstenošana.

<https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

Ko Jūs vēlaties mainīt ar šo iniciatīvu?

Es vēlos izveidot jaunu mācību stundu “Veselības mācība”, kas būtu integrēta jau esošā priekšmeta “Sports un veselība” saturā, šo stundu vienādā proporcijā sadalot starp fizisko aktivitāšu un veselības teorijas apguvi. Šī stunda ietvertu sistemātisku izglītību par uzturu, mentālo veselību, atkarību profilaksi un pirmās palīdzības sniegšanu.

Veselības mācība skolēniem nodrošinātu prasmes un zināšanas, kas nepieciešamas, lai veidotu veselīgu un ilgtspējīgu dzīvesveidu. Tas veicinātu viņu apzināšanos par veselības nozīmi un sniegtu iespēju attīstīt praktiskās iemaņas, kā piemēram, pirmās palīdzības sniegšanu nelaimes gadījumos. Šīs teorētiskās un praktiskās zināšanas būs daudz noderīgākas reālās dzīves situācijās, kur tās jaunieši varētu pielietot jo tās koncentrējas uz ikdienas dzīves paradumu labošanu, tāpat kā VAM (Valsts aizsardzības mācībā) apgūtās prasmes.

Kā Jūs piedāvājat īstenot piedāvātās pārmaiņas?

Piedāvātās pārmaiņas ir iespējams īstenot ar manabalss.lv iniciatīvu, kurai pēc iesniegšanas apstiprināšanas jāsavāc vismaz 10 000 balsis, lai iniciatīvu varētu iesniegt izskatīšanai Saeimā. Ja iesniegums tiktu iesniegts Saeimā, tad tas tiktu pārskatīts, lai pārliecinātos par tā juridisko atbilstību un to pētīt tiktu prognozēta piedāvāto izmaiņu ietekme un iespējamība. Ja iniciatīva tiek atbalstīta, tā tiktu virzīta uz vairākiem lasījumiem Saeimā, kur deputāti lemtu par tās apstiprināšanu vai noraidīšanu. Ja iniciatīva tiktu apstiprināta, sākumā būtu jāveic pilotprojekts dažās konkrētās skolās, kur pirms valstiski kopējas stundu programmu maiņas, pārmaiņas tiktu izmēģinātas un praktiski iztestētas, pirms ieviešanas obligātajā pamatskolas un vidusskolas mācību saturā. Kā arī, manuprāt, ir vērtīgi pieminēt, ka jau iepriekšējos gados ir izstrādāti veselības mācības programmas paraugi, kurus varētu izmantot, lai ātrāk un efektīvāk izveidotu un integrētu šo mācību stundu jaunā veidolā atbilstoši Skola 2030 standartiem.

Lai šis noteiktais parakstu skaits manabalss.lv tiktu savāks, konkrētā iniciatīva ir jāizplata sociālajos medijos, piemēram *Facebook*, kur tā jāpopularizē, lai iegūtu cilvēku atsaucību. Kā vēl viena potenciāla iespēja ir piedāvāt pašiem skolotājiem un pedagogiem izskatīt šādu pārmaiņu iespējamību un aicināt viņus vērsties pie Izglītības Ministrijas, lai iniciatīva gūtu papildus atzinību.

<https://www.visc.gov.lv/en/media/2176/download>

Ko iegūs sabiedrība no šīm pārmaiņām?

Izglītības sistēmā ieviešot veselības mācību, tā radītu vairākus būtiskus ieguvumus kopējajai sabiedrības attīstībai. Piemēram, tas uzlabotu skolēnu zināšanas un prasmes par veselīga dzīvesveida nozīmi, tādējādi veicinot labāku fizisko un mentālo veselību, kas ir būtiski sabiedrības kopējās labklājības uzlabošanai. Papildus tam šīs pārmaiņas palīdzētu mazināt veselības problēmas, tostarp aptaukošanos, mentālās veselības traucējumus un ar dzīvesveidu saistītas slimības, kuras jauniešu vidū sāk pieaugt. Uzlabots veselības stāvoklis samazinātu slogu uz Latvijas veselības aprūpes sistēmu un vienlaikus paaugstinātu darbaspēka produktivitāti, potenciāli veicinot arī ekonomisko izaugsmi. Veselības mācība stiprinātu sabiedrības izpratni par personīgās un kolektīvās atbildības nozīmi veselības jautājumos, radot ilgtspējīgu un atbildīgu sabiedrību.

Svarīgi ir nodrošināt, ka veselības mācība tiek īstenota atbilstoši Latvijas vajadzībām, vienlaikus balstoties uz labākajiem piemēriem no attīstītākajām Eiropas valstīm, lai sekmētu valsts konkurētspēju un iedzīvotāju labklājību.

Piedāvātā tiesību normas redakcija:

1. Izglītības likuma I nodaļa VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI 10.¹ pants. Tikumiskās, estētiskās, intelektuālās un fiziskās attīstības nodrošināšana izglītības procesā. 1. Apakšpunkts.

(1) *Izglītības sistēma nodrošina izglītojamā tikumisko, estētisko, intelektuālo, fizisko un veselības attīstību, kas atbilst Latvijas Republikas Satversmē ietvertajām un aizsargātajām vērtībām, īpaši tādām kā dzīvība, cilvēka cieņa, brīvība, ģimene, laulība, darbs, daba, kultūra, latviešu valoda un Latvijas valsts.*

2. Izglītības likuma II nodaļa IZGLĪTĪBAS ORGANIZĀCIJA 14. pants. Ministru kabineta kompetence izglītībā. 19. Apakšpunkts.

Ministru kabinets:

19) nosaka valsts izglītības standartus, kuros ietverti šo standartu prasībām atbilstoši izglītības programmu paraugi, vispārējās izglītības programmās obligāti iekļaujot veselības mācību, lai sekmētu izglītojamo gatavību īstenot dzīvē savai un līdzcilvēku fiziskajai, garīgajai un sociālajai veselībai labvēlīgus lēmumus, izņemot profesionālās izglītības programmu paraugus un akadēmiskās izglītības programmu paraugus;

3. Izglītības likuma V nodaļa IZGLĪTĪBAS PROGRAMMU VEIDI UN TO ĪSTENOŠANA 36. pants. Izglītības programmu īstenošana.

(6) "Vispārējās izglītības programmās, kas tiek īstenotas pamatskolā un vidusskolā, iekļauj neatkarīgus priekšmetus "Sports" un "Veselības mācība". Priekšmetu apguve tiek nodrošināta izglītojamā noteiktās mācību stundu slodzes ietvaros, un izglītojamā mācību sniegumu veselības izglītībā vērtē aprakstoši, nosakot apguves līmeni."

Tiesību normas redakcijas pamatojums:

1. Izglītības likuma I nodaļa VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI 10.¹ pants. Tikumiskās, estētiskās, intelektuālās un fiziskās attīstības nodrošināšana izglītības procesā. 1. Apakšpunkts.

Šo likumu es papildināju, pievienojot klāt veselības aspektu, jo, manuprāt, Latvijas izglītības sistēmai ir pienākums ne tikai rūpēties par jauniešu tikumisko, estētisko, intelektuālo un fizisko, bet noteikti arī kopējo veselības attīstību. Šīs izmaiņas likumā nozīmētu, ka veidojot mācību saturu ir jāņem vērā arī skolēnu veselības kā būtiska kritērija nozīme kopējajā mācību procesā.

2. Izglītības likuma II nodaļa IZGLĪTĪBAS ORGANIZĀCIJA 14. pants. Ministru kabineta kompetence izglītībā. 19. Apakšpunkts.

Tika papildināts 14. panta (19) apakšpunkts, uzsverot, ka vispārējās izglītības programmās obligāti jāiekļauj veselības mācība, lai sekmētu izglītojamo gatavību īstenot dzīvē savai un līdzcilvēku fiziskajai, garīgajai un sociālajai veselībai labvēlīgus lēmumus. Izglītības likuma 14. pants uzskaita visas Ministru kabineta kompetences un iekļaujot šo redakciju (19) apakšpunktā, tas nosaka, ka Ministru kabinets ir arī atbildīgs par veselības mācības iekļaušanu vispārējās izglītības programmās.

3. Izglītības likuma V nodaļa IZGLĪTĪBAS PROGRAMMU VEIDI UN TO ĪSTENOŠANA 36. pants. Izglītības programmu īstenošana.

Šo punktu es uzrakstīju pilnībā no jauna un iekļāvu 36. pantā kā (6) apakšpunktu aiz (5) apakšpunkta par valsts aizsardzības mācības ieviešanu. Izglītības likuma V nodaļa nosaka Latvijas izglītības programmu veidus un to īstenošanu un, lai “Veselības mācība” tiktu likumiski apstiprināta un iekļauta izglītības programmā, tai ir jābūt ierakstītai šajā Izglītības likuma nodaļā. Šis (6) apakšpunkts nodrošinātu tagadējās mācību stundas “Sports un veselība” sadalīšanu divos atsevišķos priekšmetos, kuros skolēni arī tiktu atsevišķi vērtēti.

Iniciatīvas kopsavilkums:

Iniciatīva par “Veselības mācības” stundas ieviešanu pamatskolā un vidusskolā Latvijā mērķē nodrošināt sistemātisku un visaptverošu skolēnu izglītības saturu par uzturu, mentālo veselību, atkarību profilaksi un pirmās palīdzības pamatiem. Kā galvenais šīs stundas mērķis būtu sekmēt izglītojamā gatavību īstenot dzīvē savai un līdzcilvēku fiziskajai, garīgajai un sociālajai veselībai labvēlīgus lēmumus un šīs stundas ieviešana kopumā uzlabos jauniešu veselības stāvokli un dzīves kvalitāti, ilgtermiņā samazinot valsts medicīniskās izmaksas un veicinot sabiedrības attieksmes maiņu pret veselību. Šī projekta realizācija un ilgtermiņa mācību stundas ieviešana nodrošinās Latvijas izglītības sistēmas modernizāciju un sabiedrības labklājības veicināšanu.